

Ευθύς και Πλάγιος Λόγος

Ευθύς Λόγος: ακούμε απευθείας τα λόγια από το πρόσωπο που μιλάει. Είναι λόγος άμεσος.

Επικοινωνιακό αποτέλεσμα: αμεσότητα, ζωντάνια, οικειότητα, αξιοπιστία

Πλάγιος Λόγος: δεν ακούμε απευθείας τα λόγια από το πρόσωπο που μιλάει, αλλά μας τα μεταφέρει κάποιος άλλος πρόσωπο. Είναι λόγος έμμεσος.

Επικοινωνιακό αποτέλεσμα: ύφος τυπικό, σοβαρό, επίσημο

Οι ευθείες ερωτήσεις στον λόγο

Οι Ευθείες ερωτήσεις είναι ερωτήσεις που τίθενται σε Ευθύ λόγο. Υπάρχουν δύο είδη:

- Αυτές που τίθενται για να απαντηθούν. Τις συναντάμε σε διαλόγους και συνεντεύξεις και τις ονομάζουμε **Απλές**.
- Αυτές που τίθενται χωρίς να αναμένεται φυσική απάντηση από τον δέκτη, δηλαδή περισσότερο ως σχήμα λόγου και τις ονομάζουμε **Ρητορικές** ερωτήσεις ή Ρητορικά ερωτήματα.



Οι Ευθείες ερωτήσεις προσδίδουν στο ύφος ενός κειμένου:

Προφορικότητα

Υποκειμενικότητα

Αμεσότητα/ οικειότητα

Ζωντάνια/ παραστατικότητα/ δραματικότητα

Υφολογική ποικιλία



Ο συγγραφέας με τη χρήση απλών ερωτήσεων αποσκοπεί σε:

- διέγερση προβληματισμού
- πρόκληση ανησυχίας
- να προσδώσει ειρωνικό τόνο στο λόγο του
- να δημιουργήσει κλίμα αμεσότητας και την αίσθηση του διαλόγου στον αναγνώστη (θεατρικότητα)

Ποια είναι η διαφορά των Ρητορικών ερωτήσεων από τις Απλές ερωτήσεις;

Οι Ρητορικές ερωτήσεις (ρητορικά ερωτήματα) είναι **σχήμα λόγου**, οπότε χρησιμοποιούνται κυρίως για **υφολογικούς λόγους**. Προσδίδουν όπως και οι Απλές ευθείες ερωτήσεις **προφορικότητα**, **αμεσότητα** και κατά συνέπεια **υφολογική ποικιλία** σε ένα κείμενο. Η διαφορά είναι ότι δε χρησιμοποιούνται για να απαντηθούν, καθώς η απάντηση τους είναι είτε **αυτονόητη** είτε **δίνεται αμέσως από τον ίδιο τον πομπό**. Όσον αφορά την **επικοινωνιακή τους λειτουργία**, αποσκοπούν:



Ο συγγραφέας με τη χρήση ρητορικών ερωτήσεων αποσκοπεί στο:

- να δώσει έμφαση στη θέση του
- να εκφράσει απορία/ ειρωνεία/ αμφιβολία/ αποδοκιμασία
- να αφυπνίσει/ προβληματίσει/ ευαισθητοποιήσει το δέκτη
- να συνδέσει δύο διαφορετικές νοηματικές ενότητες ή να εισαγάγει ένα νέο θέμα.

Οι Ρητορικές ερωτήσεις στην επιχειρηματολογία συνδέονται με την Επίκληση στο συναίσθημα.

Υπάρχουν οι εξής περιπτώσεις Ρητορικών ερωτήσεων:

α) Σε δημόσιες ομιλίες ως τέχνασμα του ομιλητή για να διεγείρει τα συναισθήματα του ακροατηρίου του.

β) Όταν η απάντηση είναι αυτονόητη και αρνητική.

γ) Σε περιπτώσεις όπου ο συγγραφέας επιχειρηματολογεί συζητώντας με τον ίδιο του τον εαυτό και αποσκοπεί στη συναισθηματική διέγερση του αναγνώστη.

δ) Όταν τίθεται η Ρητορική ερώτηση και η απάντηση δίνεται αμέσως από τον πομπό.

ε) Η γρήγορη διαδοχή μιας σειράς ερωτήσεων για να δοθεί έμφαση ή μια ερώτηση που δεν είναι εύκολο να απαντηθεί και τη θέτουμε στον εαυτό μας ή σε άλλο πρόσωπο εκφράζοντας έκπληξη ή κατάπληξη. (J. A. Cuddon, Λεξικό λογοτεχνικών όρων και θεωρίας λογοτεχνίας)

Άσκηση: Σε ποιες από τις παραπάνω μορφές ανήκουν οι ρητορικές ερωτήσεις των κειμένων που ακολουθούν; Σε τι αποσκοπεί ο συγγραφέας με τη χρήση τους;

1. Ο πλησίον δεν είναι μόνο Κόλαση, όπως το έχει πει ο Σαρτρ, είναι και Παράδεισος: ο μόνος μας απτός Παράδεισος. **Ποιος ποτέ φαντάστηκε τον Παράδεισο σαν ερημιά, δίχως συγκατοίκους;** Αρμονική κατανομή φυσικού και ανθρώπινου στοιχείου ορίζει το παραδεισιακό μας όραμα, κι αυτό δεν είναι τυχαίο: Ξεκινάει από τα βάθη της συλλογικής μνήμης, τότε που η Φύση δεν ήταν καταργημένη από τον άνθρωπο, αλλά εμψυχωμένη από τη διακριτική του παρουσία. Άθλημα που μας έχει προταθεί ο διάλογος, θα εμπνέει πάντοτε κάθε ευγενική προσπάθεια να ξεπεραστεί η φυλάκιση μέσα στον εαυτό μας.

(Άγγελος Τερζάκης, «Κρίση και έλεγχος της εποχής μας»)

2. Αναλογίζομαι τις ηλικίες των θυμάτων της Charlie Hebdo: με λίγες εξαιρέσεις, κυμαίνονται κάπου στα 70 με 80 χρόνια. [...] Αντίστροφα, η ηλικία των εκτελεστών κυμαίνεται κάπου ανάμεσα στα 25 – 35. **Σημαίνει κάτι αυτή η αριθμολογία;** Ενδεχομένως: οι άνθρωποι που δολοφονήθηκαν, μολονότι ηλικιωμένοι, συμβόλιζαν ό,τι πιο φιλελεύθερο, προοδευτικό, ανοιχτό είχε αναδείξει η Ευρώπη, και ειδικά η Γαλλία, από τη δεκαετία του '60 κι έπειτα. Τέκνα, λίγο πολύ, του Μάη του '68, στηλίτευαν τον θρησκευτικό φανατισμό όπως και κάθε είδους φανατισμό. Εκπροσωπούσαν ευρωπαϊκές αξίες στην κορυφαία τους ίσως στιγμή, αξίες που φαίνεται πως η ίδια η Ευρώπη είτε θεωρεί αυτονόητες και δεδομένες είτε τις απαξιώνει.

(Ηλίας Μαγκλίνης, Οι νέοι, οι γέροι και το χιούμορ, εφημ. Καθημερινή, 25/1/2015)

3. **Ολιγώρησαν οι υπεύθυνοι; Είναι ακατάλληλοι για τη δουλειά τους; Δεν ξέρουν να σηκώνουν ένα τηλέφωνο; Ή όλα τα παραπάνω;**

(Απόσπασμα από άρθρο του ημερήσιου Τύπου, διασκευή)

4. Παρ' ότι οι επιστήμονες έχουν προειδοποιήσει εδώ και αρκετά χρόνια για τους επερχόμενους κινδύνους και έχουν συστήσει τη μείωση των εκπομπών των αερίων του θερμοκηπίου ως κατάλληλο μέτρο προκειμένου να περιοριστεί ο κίνδυνος της κλιματικής αλλαγής, οι παγκόσμιες εκπομπές όχι μόνο δεν έχουν μειωθεί, αλλά εξακολουθούν να αυξάνονται ολοένα και περισσότερο. Τα στοιχεία για το 2012 έδειχναν ότι οι παγκόσμιες εκπομπές των αερίων του θερμοκηπίου ήταν κατά 47% υψηλότερες από ό,τι το 1990, όταν ξεκίνησαν οι διεθνείς διαπραγματεύσεις για την αντιμετώπιση του προβλήματος. Μόλις δύο χρόνια αργότερα, το 2014, καταγράφεται αύξηση 60% σε σχέση με το 1990. Όπως έχει εύστοχα επισημανθεί: «Όσο περισσότερο συζητάμε για την ανάγκη να ελέγξουμε τις εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα, τόσο περισσότερο αυτές αυξάνονται». **Γιατί όμως συμβαίνει αυτό το φαινόμενο και ποιος ευθύνεται περισσότερο;**

(Εμμανουέλα Δούση, Κλιματική Αλλαγή, Μικρές Εισαγωγές, εκδ. Παπαδόπουλος, σελ. 23)

5. Μόλις έγινε ανεξάρτητη η Ελλάδα, ένα από τα πρώτα νομοθετικά διατάγματα που πέρασαν από την ελληνική κυβέρνηση ήταν εκείνο για την προστασία και συντήρηση των εθνικών μνημείων. **Είναι αυτό αδιαφορία;** Θεωρούμε αυτή την κατηγορία τερατώδη. Θα έχετε σίγουρα ακούσει, αλλά επιτρέψτε μου να επαναλάβω τι είπε ένας γέρος καρδιοπαθής Έλληνας στον J.C. Hobhouse. «Παίρνετε τους θησαυρούς μας. Σας παρακαλώ να τους φυλάξετε καλά. Μια μέρα θα τους ζητήσουμε πίσω». **Μπορούμε να πιστέψουμε ότι ο άνθρωπος αυτός μιλούσε για λογαριασμό του; [...]**

(Απόσπασμα από την ομιλία της Μελίνας Μερκούρη στην OxfordUnion για την επιστροφή των γλυπτών του Παρθενώνα).